

İLKÖĞRETİM YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN VATANDAŞLIK HAKLARI KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

ELEMENTARY SCHOOL SEVENTH GRADE STUDENTS' VIEWS ON CITIZENSHIP

Yrd. Doç. Dr. Adem ÖCAL

Aksaray Üniversitesi
ocadem@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmada, ilköğretim öğrencilerinin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Öğrenci görüşleri 18 maddelik beşli likert türünde hazırlanmış bir ölçek ile belirlenmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 90 öğrenci ile yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini Aksaray il merkezinden rastgele örneklem yöntemiyle seçilen 483 ilköğretim yedinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Hazırlanan ölçek 2010 yılının Şubat-Mart döneminde uygulanmıştır. Araştırma verileri SPSS paket programı ile değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde t-testi, tek yönlü varyans analizi ve pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, cinsiyet, ikamet edilen yerleşim birimi, ailenin gelir düzeyi ve anne-baba eğitim durumu değişkenleri ile vatandaşlık hakları puanları arasında farklı düzeylerde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırma bulgularının çocuk hakları, vatandaşlık ve sosyal bilgiler eğitimi alanlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: vatandaşlık, haklar, sosyal bilgiler, görüş

ABSTRACT

In this study, students' views regarding citizenship rights were examined. Students' views were determined by using a likert type scale consisting of 18 items. The validity and reliability of the scale was tested on 90 students. The sample of the study consisted of 483 elementary school 7th grade students that were selected randomly from the center of Aksaray province. The scale was administered to students during February and March in 2010. The data was analyzed by using The Statistical Packages for the Social Sciences (SPSS). In the data analyzes, t-test, One-way ANOVA, and Pearson Correlation Coefficient were used. Findings of the study showed that there was significant relationship between gender, residence, parents' income level, parents' educational levels and students' citizenship rights scores. It is also expected that findings of the study will contribute to the areas of children rights, citizenship and social studies education.

Key Words: citizenship, rights, social studies, views

1. GİRİŞ

Vatandaş kavramının taşıdığı anlam antik dönemden itibaren farklılaşmıştır. Antik Yunanda toplumun sadece bir kesimi vatandaş sayılırken (20 yaşından büyük erkekler), toplumun büyük bir kısmı ise vatandaş olarak kabul edilmemiş (köleler, yerleşik yabancılar, kadınlar ve çocuklar) ve birçok haktan mahrum bırakılmışlardır (Arblaster, 1999: 41). Fransız İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirgesi (26 Ağustos 1789) ile haklar, toplumun tamamını ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. 20. yüzyılda dünya üzerinde anayasal sistemlerin kurulması, demokratik ve halk iradesine dayalı yönetim sistemlerinin gelişmesine ve vatandaşlık kavramının içerik bakımından zenginleşmesine yol açmıştır. Bu bağlamda hak, özgürlük, görev, demokrasi, devlet, insan hakları gibi kavramlar eğitim sistemlerinin önemli öğelerinden olmuştur.

Çocuklar, tüm insanların sahip olduğu hakların yanı sıra, gelişim gereksinimleri nedeniyle özel birtakım haklara da sahip bulunmaktadır. Çocuk hakları, çocuğun hem insan olmasından, hem de bakıma ve korunmaya muhtaç olmasından kaynaklanan haklardır. Genel anlamda, çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal olarak gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararları olarak tanımlanabilir (Kepenekçi, 2008: 205).

Çocuk haklarını düzenleyen en önemli sözleşmelerden birisi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir (ÇHS). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 1989 yılında kabul edilen bu sözleşmeyi, Türkiye 26 Ocak 1990 tarihinde onaylamış, 2 Ekim 1990 tarihinde ise bu sözleşme yürürlüğe girmiştir (Doğan, 2001: 282). ÇHS'nde çocuklara tanınan haklar kısaca şöyle özetlenebilir: yaşamsal haklar, gelişme hakları, korunma hakları ve katılım hakları.

Çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olması, tıbbi bakım, beslenme, barınma gibi temel gereksinimleri kapsayan konular *yaşamsal hakları* oluşturur. *Gelişme hakları* ise çocuğun kendisinin üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eğitim hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, bilgi edinme hakkı, din-vicdan ve düşünce özgürlüğü gibi haklardır. Çocuğun her türlü istismara ve ihmale karşı korunmasını sağlayan *korunma hakkı* ve bunlar içerisinde çocuğun fiziksel, cinsel ve duygusal istismardan korunması hakkı; silahlı çatışma altındaki çocukların korunması hakkı, yargı sistemindeki çocukların korunması hakkı, özel bakıma muhtaç çocukların korunması hakkı diğer çocuk haklarındandır. *Katılım hakkı* ise çocuğun ailede ve toplumda etkin bir rol kazanmasını sağlamaya yönelik haklardandır. Bu haklara çocuğun görüşlerini açıklama ve kendini ilgilendiren konularda kararlara katılma hakkı, dernek kurma hakkı ve barış içinde toplanma hakkı örnek verilebilir (ÇHS, 1989).

Öğretim programları öğrencileri hayata hazırlarken, çocuk için gerekli olan genel kültür bilgilerinin yanı sıra, vatandaşlık kavramının temelini oluşturan haklar ve görevler de öğrencilere kazandırılır. İlköğretim döneminde vatandaşlık eğitimi konuları, ağırlıklı olarak, sosyal bilgiler dersi kapsamında verilmektedir (MEB, 2005a; 2005b). Sosyal bilgilerin birincil amacının, bireyi hayata hazırlamak ve aktif vatandaşlık bilincini geliştirmek olduğu yönünde yaygın bir anlayış vardır (Sunal ve Haas, 2007). İyi planlanmış ve yapılandırılmış bir vatandaşlık eğitimi dersi, çocukları ve gençleri

vatandaşlığı ilgilendiren konularda duyarlı olmayı amaçlar. Çocuklar ve gençler temel eğitim sonrasında eğitime devam etmeseler de iyi bir vatandaş olabilirler (Savage ve Armstrong, 2004: 12). Bu yüzden gelişmiş ülkelerde, insan hakları eğitimi ilköğretim döneminde önemli bir yere sahiptir.

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerde vatandaşlık hak ve sorumluluklarına yeterince ilgi duymalarını amaçlar. Hak; bir hukuk düzeni tarafından korunan çıkarlardır. Kişi kendisine tanınan bu haklarını kullanıp kullanmama yetkisine sahiptir. Haklar, görevleri doğurur ve vatandaşların faydalarıdır (Gewirt, 1988: 442)

Çocukların, “hak” kavramından ne anladıklarına ilişkin çalışmalar yaklaşık olarak son 30 yıldır devam etmektedir. Melton (1980), çocukların hak kavramını, algılarına ilişkin olarak genel bir çerçeve çizmiştir. O benmerkezcilikten başlayarak daha soyut aşamalara kadar uzanan bir dizi gelişimsel sıra olduğunu öne sürmüştür. Helwig (1995), ergenler ve genç yetişkinlerle gerçekleştirdiği çalışmada, bireylerin özgürlükler hakkındaki görüşlerini incelemiş, ergenlikle birlikte soyut özgürlük kavramlarının kazanılmaya başlandığını ve bazı özgürlüklerin kazanılması konusunda kesin sınırların bulunmadığını sonucuna ulaşmıştır.

Ruck ve arkadaşları, hak kavramının çocukluktan gençliğe doğru geçirdiği evreleri araştırmak için, yaşları 8-16 arasında değişen çocuklar çalışmıştır. Bu çalışma sonucunda, çocukların 10 yaşından itibaren evrensel haklardan söz etmeye başladıklarını, 12 yaşından itibaren is hak kavramlarını soyut kavramlarla ifade ettiklerini bulmuşlardır. Bu çalışmada, küçük çocukların daha çok bakımla ilgili haklara önem verdikleri belirlenmiştir (Ruck, Keating, Abramovitch ve Koegl, 1998). Sherrod, ergenlerle yaptığı çalışmada, 13-18 yaş arasındaki gençlerin vatandaşlık haklarını haklar ve özgürlükler olarak iki bileşen halinde algıladıklarını bulmuştur (Sherrod, 2008).

Türkiye’de nüfusun yaklaşık olarak %32’si 18 yaşının altındadır (TÜİK, 2009). Genç nüfus sayısı bu kadar fazla olan ülkemizde, çocuğun yüksek yararının çok fazla gözetilmediği, çocukların çeşitli suiistimal ve ihmellere maruz kaldıkları bilinmektedir. Çocukların birtakım haksızlıklara uğradıkları eğitimciler tarafından da kabul edilmektedir (Kop ve Tuncel, 2010).

Türkiye’de çocuk haklarını algılanması ile ilgili çalışmaların sayısı fazla değildir. Ersoy (2011), ilköğretim öğrencilerinin hak kavramını algılamalarına ilişkin nitel çalışmada, çocukların hak kavramını algılamalarının sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaştığını bulmuştur. Türkiye’de ve Kuzey Kıbrıs’ta öğrenim gören 8-14 yaş arası çocukların kendi haklarına ilişkin görüşlerini incelediği bir başka çalışmada, öğrencilerin %90’ı çocuk haklarının doğuştan geldiğine inanmaktadırlar (Akengin, 2008; Kop ve Tuncel, 2010).

Bu makalede, ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Çocukların kendi hakları konusundaki anlayışlarının belirlenmesi, geleceğin yetişkinleri olacak çocukların daha donanımlı bir şekilde yetişmesi konusunda sosyal bilgiler eğitimine önemli katkılar sağlayacaktır. Çalışma kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır:

- Öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

- Öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri ikamet edilen yerleşim birimine göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri ailelerin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri ebeveyn eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Evren-Örneklem

Aksaray şehir merkezinde özel ve resmi ilköğretim okullarının sayısı 144 olup, bu okullarda öğrenim gören ilköğretim öğrencilerin sayısı 41210'dur. Aksaray merkez ilçedeki yedinci sınıf öğrencilerinin sayısı 5138'dir. Çalışma, 483 yedinci sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmadaki okullar ve öğrenciler random yöntemi ile belirlenmiştir. Bu amaçla Aksaray merkezden sekiz ilköğretim okulu belirlenmiştir (1 köy okulu, 3 kasaba okulu ve 4 şehir merkezi okulu). Öğrencilerin %48.2'si kız, %51.8'i erkektir. Örneklem için yedinci sınıf öğrencilerinin seçilmesinde, bu yaş grubundaki öğrencilerin soyut işlemler dönemine geçmiş oldukları, dolayısıyla vatandaşlık hakları ile ilgili bazı soyut kavramları da anlayabilecekleri varsayımı etkili olmuştur.

Öğrenciler farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahiptirler. Ailelerin aylık gelir durumunun belirlenmesinde öğrencilerin beyanları esas alınmıştır. Öğrencilerin %24.8'inin ailesinin aylık geliri 500 TL'den daha düşüktür. Öğrencilerin önemli bir kısmının (%43.9) ailelerinin aylık geliri ise 500-1000 TL arasında değişmektedir. Ailesinin aylık geliri 1000-2000 TL olanların oranı ise %27.1'dir.

Örneklemdeki öğrencilerin ebeveynlerin eğitim düzeyine bakıldığında, çok büyük farklılıklar olduğu görülmüştür. Babaların %1.9'u, annelerin %6'sının okur-yazar olmadıkları görülmüştür. Öğrencilerin babalarının %62.9'u, annelerinin %75.8'i ilköğretim mezunlardır. Babaların %23.2'si ve annelerin %6.4'ü lise ve dengi okul mezunudur. Ebeveynler içerisinde fakülte ve yüksek lisans/doktora mezunu olanların oranı ise çok düşüktür (babaların %5.8'i, annelerin %7.1'i).

2.2. Veri Toplama Aracı

İlköğretim öğrencilerinin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek için, Sherrod (2008)'un daha önce kullandığı 13 maddelik ölçme aracından faydalanılmıştır. Yazardan gerekli izinler alındıktan sonra, ölçme aracı Türkiye'deki toplumunun ve öğrencilerin yapısı göz önünde bulundurularak geliştirilmiştir. Geliştirilme sürecinde, Sherrod'un ergenler üzerinde uyguladığı maddeler, ilköğretim öğrencilerinin seviyesine göre uyarlanmıştır. Ölçme aracının kapsam geçerliliğini belirlemede, vatandaşlık hakları konusunda çalışan üç uzmandan görüş alınmıştır. Ölçekteki maddeler, öğrencilerin vatandaşlık hakları konusundaki görüşlerini yansıtabilecek şekilde yeniden düzenlenmiş ve madde sayısı 25'e çıkarılmıştır. Uzmanların olumlu görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra, ölçme aracı, geçerlik ve güvenilirlik çalışması için, Aksaray il merkezinde 6., 7. ve 8. sınıfa devam eden 90 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçme aracının yapı geçerliliği

için SPSS 17.0 programı ile faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonuçlarına göre ölçekteki madde sayısı 25'ten 18'e düşürülmüştür (Ek 1). Anket formunda, ayrıca, öğrencilerin cinsiyetleri, yaşadıkları yerleşim birimi, ailenin aylık gelir düzeyi, ebeveynlerin eğitim durumuna ilişkin sorular yer almıştır.

Çalışma kapsamında uygulanan 18 maddelik anketin yapı geçerliliğini belirlemek için, Temel bileşenleri belirlemek için dik döndürme (varimax rotation) kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi kapsamında, Kaiser-Meyer-Olkin değeri 0.931 olarak bulunmuş olup, bu değer örneklem sayısının bu tür bir çalışma için çok iyi olduğunu göstermektedir (Altunışık vd., 2005). Bu sonuçlar verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Eigen değeri 1.0 ve üstü olan faktörler değerlendirmeye alınmıştır. Faktör analizi sonucuna göre ölçme aracındaki maddelerin tamamının yük değerlerinin 0.517 ve üzeri olduğu görülmüş olup, bu bulgu ölçeğin genel olarak tek bir faktöre sahip olduğunu gösterir. Faktör döndürme sonuçlarına göre ise verilerin iki faktör altında değerlendirilebileceği belirlenmiştir: haklar ve özgürlükler. Özgürlükler alt ölçeğinde 10 madde yer almakta ve varyansın % 45,53'ünü açıklamaktadır. Haklar faktöründe ise 8 madde bulunmakta ve varyansın %13,96'sını açıklamaktadır. Ölçme aracının iç tutarlılık katsayısı için hesaplanan alfa değeri ($\alpha = .928$) oldukça yüksek bulunmuş olup, bu değer ölçme aracının güvenilir olduğunu göstermektedir (Özdamar, 1999: 522).

Çalışma kapsamında, örneklem grubundaki öğrencilere 18 maddelik beşli Likert türündeki anket uygulanmıştır. Ölçme aracındaki maddelerin puanlanmasında, öğrenciler vatandaşlık hakları ile ilgili olarak kendilerine yöneltilen maddelere 1'den 5'e kadar puan vermişlerdir (1= hiçbir zaman hak değil, 5= her zaman haktır). Hazırlanan ölçme aracı 2010 Şubat-Mart döneminde öğrencilere uygulanmıştır.

2.3. Veri Analizi

Veriler öncelikle betimsel olarak yüzde/frekans olarak ifade edilmiştir. Çocukların cinsiyetleri (kız-erkek) ile toplam puanlar ve çalışmanın alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için bağımsız örneklem t-test yapılmıştır. Yaşanılan yerleşim birimi, ailenin aylık gelir düzeyi ve ebeveynlerin eğitim durumu ile vatandaşlık hakları arasındaki ilişkileri belirlemek için Tek-yönlü ANOVA kullanılmıştır. Anova sonuçlarına göre puanlar arasındaki farkın kaynağını belirlemek için, grup varyanslarının eşit olması sebebiyle Tukey testi uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2002: 45). Verilerin daha fazla yorumlanabilir olması için, analizler hem toplam puanlar bağlamında hem de iki alt boyut (faktör) bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın alt ölçekleri olan haklar ve özgürlükler faktör puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson ikili korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Öğrenciler temel vatandaşlık haklarına ilişkin düşüncelerini belirlemek için, veriler öncelikle aritmetik ortalama, standart sapma ve maksimum-minimum puanlar ele alınmıştır. Daha sonra ise cinsiyet, ikamet edilen yer, gelir düzeyi ve ebeveynlerin eğitim durumu değişkenleri ile veriler arasındaki analiz sonuçlarına ilişkin bulgular değerlendirilmiştir.

Ölçme arasından alınan toplam puanlar 37-90 arasında değişmekte olup, ortalama $\bar{X}=78.98$ 'dir. Ortalama puanlara göre, öğrencilerin büyük kısmının anketteki maddeleri bir vatandaşlık hakkı olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Haklar alt ölçeğinde en düşük ve en yüksek puanlar 14 - 40 arasında ($\bar{X}=36.42$) iken, özgürlükler alt ölçeği uç değerleri 20-50 arasında ($\bar{X}=42.56$) olduğu hesaplanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1
Öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin toplam puanları

	Toplam	Haklar	Özgürlükler
N	483	483	483
Ortalama (\bar{X})	78.98	36.42	42.56
Standart Sapma	10.52	4.75	6.52
Minimum	37.00	15.00	20.00
Maksimum	90.00	40.00	50.00

3.1. Birinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar

“Öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” alt problemin yanıtlanabilmesi için cinsiyet değişkeni ile toplam puanlar arasında bağımsız t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına bakıldığında, cinsiyet değişkeni ile öğrencilerin aldıkları genel puan ortalamaları arasında ve haklar alt ölçeği boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri sonuçlarına göre ($t_{\text{toplam}}=2.232$; $t_{\text{haklar}}=2.688$; $p<.05$), cinsiyet boyutunda, 0.05 manidarlık düzeyinde anlamlı farklılık bulunduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Kız öğrencilerin aritmetik puan ortalamalarının hem toplam puanlar düzeyinde ($\bar{X}=80.09$), hem de haklar alt ölçek puanları düzeyinde ($\bar{X}=37.02$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre, kız öğrencilerin genel olarak vatandaşlık hakları konusunda erkek öğrencilere göre daha fazla duyarlı oldukları anlaşılmaktadır. Cinsiyet ile özgürlükler alt boyutu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($t=1.661$, $p>.05$).

Tablo 2
Cinsiyet ile vatandaşlık hakları arasındaki ilişkiyi gösteren t testi sonuçları

	Cinsiyet	N	Ortalama	St. Sapma	df	t	P
Toplam	Kız	233	80.09	9.65	481	2.232*	.026
	Erkek	250	77.96	11.20			
Haklar	Kız	233	37.02	3.99	460.36	2.688*	.007
	Erkek	250	35.87	5.32			
Özgürlükler	Kız	233	43.07	6.39	481	1.661	.097
	Erkek	250	42.08	6.62			

* $p<0.05$

3.2. İkinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar

Çalışmanın gerçekleştirildiği ilköğretim okulları, Aksaray ilindeki farklı yerleşim birimlerinde (köy, kasaba, şehir merkezi) yer almaktadır. “Öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri ikamet edilen yerleşim birimine göre farklılaşmakta mıdır?” alt problemine yanıt aranırken, çocukların ikamet ettikleri yerleşim birimleri ile vatandaşlık hakları algısına ilişkin puanlar arasında Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bulgulara göre, çocukların ikamet ettikleri yerler ile toplam puanlar ve haklar alt boyutu puanlarına ilişkin olarak hesaplanan F değerleri ($F_{topl}= 5.41$; $F_{hak}= 13.94$; $p < .05$) anlamlı derecede farklı bulunmuştur (Tablo 3). Ancak *özgürlükler* alt boyutu puanları ile yerleşim birimi türü arasında ise herhangi bir anlamlı ilişki tespit edilememiştir ($F_{özg}= 1.31$; $p > .05$).

Tablo 3

Vatandaşlık hakları ile yerleşim birimleri arasındaki varyans analizi sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler ort.	F	p	Fark **
Toplam	Gruplar arası	1176.54	2	588.27	5.409*	.005	3-1
	Gruplar içi	52199.33	480	108.75			3-2
	Toplam	53375.87	482				
Haklar	Gruplar arası	598.05	2	299.03	13.94*	.000	3-1
	Gruplar içi	10297.94	480	21.45			3-2
	Toplam	10895.99	482				
Özgürlükler	Gruplar arası	111.45	2	55.72	1.31	.270	
	Gruplar içi	20385.62	480	42.47			
	Toplam	20497.07	482				

* $p < 0.05$.

** 1: Köy

2: Kasaba

3: Şehir

Yerleşim birimi puanları arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi uygulanmıştır. Toplam puanlar boyutunda, şehir merkezinde ikamet eden çocuklar ile köylerde ve kasabalarda ikamet eden çocuklar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Şehirde ikamet eden çocukların vatandaşlık hakları toplam puanlarının aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 80.58$) köyde ($\bar{X} = 77.26$) ve kasabada ($\bar{X} = 77.58$) ikamet edenlere göre daha yüksek çıkmıştır. Haklar alt boyutu puanlarına ilişkin Tukey testi sonuçlarına bakıldığında da benzer bir durum görülür. Şehir merkezinde oturanlar ($\bar{X} = 43.04$) ile köyde oturanlar ($\bar{X} = 42.32$) ve kasabada oturanlar arasında ($\bar{X} = 41.99$), şehir merkezinde ikamet eden öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

3.3. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin ailelerinin ekonomik özellikleri de değişkenlerden birisidir. “Öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri ailelerin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” alt probleminin yanıtlanmasında, ailelerin gelir düzeyleri ile vatandaşlık haklarına ilişkin puanlara arasındaki ilişkiyi belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, aylık gelir düzeyi ile hem toplam puanlar boyutunda, hem de haklar ve özgürlükler alt boyutları puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F_{topl}= 22.30$; $F_{hak}= 22.36$; $F_{özg}= 16.93$; $p < .05$).

Tablo 4

Vatandaşlık hakları ile ailenin aylık gelir durumu arasındaki varyans analizi sonuçları

		Kareler	Df	Kareler ort.	F	P	Fark**
Toplam	Gruplar arası	6540.29	3	2180.10	22.30	.000	1-2. 1-3
	Gruplar içi	46835.58	479	97.78			1-4. 2-3
	Toplam	53375.87	482				
Haklar	Gruplar arası	1338.35	3	446.12	22.36	.000	1-2. 1-3
	Gruplar içi	9557.64	479	19.95			1-4. 2-3
	Toplam	10895.99	482				
Özgürlükler	Gruplar arası	1965.24	3	655.08	16.93	.000	1-2. 1-3
	Gruplar içi	18531.82	479	38.69			1-4. 2-3
	Toplam	20497.07	482				

* $p < 0.05$ ** 1: 500 TL'den az, 2: 500-1000 TL, 3: 1000-2000 TL, 4: 2000 TL'den fazla

Aylık gelire ilişkin puanlar arasındaki farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmıştır (Tablo 4). Toplam puanlar boyutunda, ailesinin aylık gelir düzeyi 500 TL'nin altında olan öğrencilerin puanları ($\bar{X}=73.20$), aylık geliri 500 TL'nin üzerinde olan öğrencilerin puanlarına göre anlamlı derecede farklıdır. Ailesinin aylık geliri 500 TL'den daha az olan öğrencilerin aritmetik puan ortalaması, ailesinin aylık geliri 500 TL'den daha fazla olan öğrencilerin puanlarından daha düşüktür.

Aylık geliri 500-1000 TL olan ailelere mensup öğrencilerle ailesinin aylık geliri 1000-2000 TL arası olan öğrencilerin puanları arasında da anlamlı farklılık belirlenmiştir. Ailesinin aylık geliri 500-1000 TL arasında olan öğrencilerin aritmetik puan ortalaması ($\bar{X}=79.43$), aylık geliri 1000-2000 TL arasında olan öğrencilerin aritmetik ortalama puanlarından ($\bar{X}=83.28$) daha düşüktür.

Haklar ve özgürlükler alt boyutu puanlarında da benzer bir durum gözlemlenmiştir. Hem haklar ($\bar{X}=39.38$) hem de özgürlükler ($\bar{X}=33.82$) alt ölçek boyutunda aylık geliri 500 TL'den az olan ailelere mensup öğrencilerin puan ortalamaları, aylık geliri 500 TL'nin üzerinde olan öğrencilerin puanlarından daha düşüktür. Ailesinin aylık geliri 500-1000 TL olan ailelere mensup öğrencilerin puanları ile ailesinin geliri 1000-2000 TL olan öğrencilerin puanları arasında da anlamlı farklılık belirlenmiştir (Tablo 4). Geliri 1000-2000 TL arasında olan ailelerin vatandaşlık haklarına ilişkin puanları ($\bar{X}_{hak}= 44.88$; $\bar{X}_{özg}= 38.40$), aylık geliri 500-1000 TL olan ailelerin puanlarından ($\bar{X}_{hak}= 42.81$; $\bar{X}_{özg}= 36.62$) daha yüksektir.

Türkiye şartlarında açlık ve yoksulluk anlamına gelen bir gelire (500 TL'den az) sahip ailelere mensup öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin ortalama puanlarının, aylık geliri daha fazla olan

ailelerin çocuklarından daha düşük olduğu görülmüştür. Vatandaşlık haklarına duyarlılık, genel olarak, gelir düzeyi ile doğru orantılı olarak artmıştır.

3.4. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar

“Öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşleri ebeveyn eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?” alt probleminin cevabını bulmak için, ebeveynlerinin eğitim durumları ile toplam puanlar ve alt ölçek puanları arasında tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda baba ve anne eğitim durumları boyutlarında, puanlar arasındaki farkın kaynağını belirlemek için Tukey testi uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2002: 45).

Bu çalışmada, ebeveyn eğitim durumunda, baba ve anne eğitim durumları ayrı ayrı ele alınmıştır. Parametrik testlerin uygulanabilmesi için örnek birim sayısının belirli bir düzeyde olması ($n \geq 30$) gerekmektedir (Orhunbilge, 2000). Bundan dolayı, baba ve anne eğitim durumu değişkenlerinde sayısı 30'un altında olan durumlar analiz ve değerlendirmeye alınmamıştır. Bu bağlamda, baba eğitim durumu değişkeninde “okur-yazar olmayan” (9 kişi), “yüksekokul/fakülte mezunu” (14 kişi) ve “yüksek lisans/doktora mezunu” (9 kişi) olan öğrencilere ait veriler değerlendirmeye alınmamıştır (Tablo 5). Anne eğitim durumu değişkeninde de “okur-yazar (ama okul mezunu değil)” (18 kişi), “yüksekokul/fakülte mezunu” (25 kişi) ve “yüksek lisans/doktora mezunu” (9 kişi) olan öğrencilere ait veriler değerlendirilmeye dahil edilmemiştir. Ayrıca 4 adet kayıp değer vardır (Tablo 7).

Baba eğitim durumunda, en düşük ortalama puanlar “okuma yazma bilen ama herhangi bir okul mezunu olmayan” ailelerin çocuklarında kaydedilmiştir ($\bar{X} = 66.26$). En yüksek aritmetik ortalamalar ise babası lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerde görülmüştür ($\bar{X} = 83.20$). Örneklemin büyük bir kısmını oluşturan babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması ise $\bar{X} = 79.08$ 'dir.

Tablo 5 incelendiğinde, baba eğitim durumu boyutunda, vatandaşlık hakları ile hem toplam puanlar düzeyinde hem de özgürlükler ve haklar alt ölçek puanları düzeyinde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($F_{\text{baba topl}} = 43.10$; $F_{\text{baba özg}} = 39.61$; $F_{\text{baba hak}} = 32.56$; $p < .05$). Puanlar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi yapılmıştır. Babası lise mezunu olan öğrencilerin puanları ile babası okur-yazar (ama okul mezunu olmayan) ve babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin puanları arasında; babası ilköğretim mezunu olan öğrenci puanları ile babası okur-yazar (ama okul mezunu olmayan) olan öğrencilerin puanları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Tablo 6). Babası okur-yazar ama herhangi bir okuldan mezun olmayan öğrencilerin aritmetik puan ortalamaları ($\bar{X} = 66.26$), babası ilköğretim mezunu ($\bar{X} = 79.08$) ve lise mezunu ($\bar{X} = 83,20$) olan öğrencilerden daha düşük çıkmıştır. Ayrıca babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması, babası okur-yazar ama okul mezunu olmayan öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 5

Baba eğitim durumu ile vatandaşlık haklarına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Boyut	Grup	N	\bar{X}	Std.	F	Sig.
Toplam	Okur-yazar değil	9**				
	Okur-yazar	35	66.26	16,89		
	İlköğretim	304	79.08	8,85		
	Lise ve dengi	112	83.20	7,56	43.10*	.000
	Yüksekokul/fakülte	14**				
	Yüksek lisans/doktora	9**				
	Toplam	483	79.11	10,52		
Özgürlükler	Okuryazar değil	9**				
	Okur-yazar	35	34.77	9,11		
	İlköğretim	304	42.59	5,76		
	Lise ve dengi	112	45.01	5,13	39.61*	.000
	Yüksekokul/fakülte	14**				
	Yüksek lisans/doktora	9**				
	Toplam	483	42.56	6,52		
Haklar	Okuryazar değil	9**				
	Okur-yazar	35	31.49	8,55		
	İlköğretim	304	36.49	3,93		
	Lise ve dengi	112	38.19	3,12	32.56*	.000
	Yüksekokul/fakülte	14**				
	Yüksek lisans/doktora	9**				
	Toplam	483	36.42	4,75		

* $p < .05$

** Birim sayısı 30'dan az olduğu için değerlendirmeye alınmamıştır.

Tablo 6

Baba eğitim durumu ile vatandaşlık haklarına ilişkin Tukey testi sonuçları

Boyut	(i) Öğrenim durumu	(j) Öğrenim durumu	Ort. fark (I-J)
Toplam		Okur-yazar	16.93929*
	Lise ve dengi	İlköğretim	4.11748*
	İlköğretim	Okur-yazar	12.82180*
Özgürlükler		Okur-yazar	10.23750*
	Lise ve dengi	İlköğretim	2.41682*
	İlköğretim	Okur-yazar	7.82068*
Haklar		Okur-yazar	6.70179*
	Lise ve dengi	İlköğretim	1.70066*
	İlköğretim	Okur-yazar	5.00113*

* $p < .05$

Alt ölçekler boyutunda da benzer bir durum görülmektedir. Özgürlükler boyutunda, babası lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 45.01$), babası okur-yazar ($\bar{X} = 34.77$) ve ilköğretim mezunu ($\bar{X} = 42.59$) olan öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Haklar alt ölçek boyutunda da babası lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 38.19$), babası ilköğretim mezunu olan ($\bar{X} = 36.49$) ve okur-yazar ama okul mezunu olmayan ($\bar{X} = 31.49$) öğrencilerden daha yüksektir (Tablo 5). Baba eğitim durumu değişkeninde eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte vatandaşlık haklarına ilişkin puanlarda da artış olduğu saptanmıştır. Vatandaşlık hakları ile anne eğitim durumuna ilişkin aritmetik ortalamalara bakıldığında, en yüksek puanların, annesi lise ve dengi mezunu olan öğrencilerde ($\bar{X} = 80.06$), en düşük ortalama puanların ise annesi okuma yazma bilmeyen çocuklarda ($\bar{X} = 72.69$) ortaya çıktığı görülmüştür. Çalışmada ağırlıklı olarak bulunan, annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması ise $\bar{X} = 79.46$ 'dır (Tablo 7).

Tablo 7

Anne eğitim durumu ile vatandaşlık haklarına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Boyut	Grup	N	\bar{X}	Std. Sapma	F	p
Toplam	Boş	4**				
	Okuryazar değil	30	72.69	15.44		
	Okur-yazar	18**				
	İlköğretim	366	79.46	8.99		
	Lise ve dengi	31	80.06	13.11	6.19*	.002
	Yüksekokul/fakülte	25**				
	Yüksek lisans/doktora	9**				
	Toplam	483	78.98	10.02		
Özgürlükler	Boş	4**				
	Okuryazar değil	30	38.76	8.69		
	Okur-yazar	18**				
	İlköğretim	366	42.71	5.84		
	Lise ve dengi	31	44.68	6.75	7.57*	.001
	Yüksekokul/fakülte	25**				
	Yüksek lisans/doktora	9**				
	Toplam	483	42.56	6.23		
Haklar	Boş	4**				
	Okuryazar değil	30	33.93	7.68		
	Okur-yazar	18**				
	İlköğretim	366	36.75	3.87		
	Lise ve dengi	31	35.39	7.08	5.58*	.004
	Yüksekokul/fakülte	25**				
	Yüksek lisans/doktora	9**				
	Toplam	483	36.42	4.57		

* p < .05

** Birim sayısı 30'dan az olduğu için değerlendirmeye alınmamıştır.

Vatandaşlık hakları ile anne eğitim durumu arasındaki ilişkiyi belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizi sonucunda, hem toplam puanlar hem de alt ölçekler düzeyinde anne eğitim durumu ile vatandaşlık hakları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Puanlar arasındaki farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey testi sonucuna göre, sadece özgürlükler alt ölçeği boyutunda annesi lise ve dengi okul mezunu olan çocukların puanları ($\bar{X} = 44.68$) ile annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 38.76$) arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Tablo 8). Anne eğitim durumu değişkeninde, baba eğitim durumunda olduğu gibi, eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin puanlarında artış olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8

Anne eğitim durumu ile vatandaşlık haklarına ilişkin Tukey testi sonuçları

Boyut	(i) Öğrenim durumu	(j) Öğrenim durumu	Ortalama fark (i-j)
Toplam	Lise ve dengi	Okur-yazar	7,13118
		İlköğretim	,60823
Özgürlükler	Lise ve dengi	Okur-yazar	5,87742*
		İlköğretim	1,96977
Haklar	İlköğretim	Okur-yazar	2,61530
		Lise ve dengi	1,36154
		Okur-yazar	1,25376

* $p < .05$

Bu çalışmada vatandaşlık haklarına ilişkin iki alt ölçek ortaya çıkmıştır. Özgürlükler ve Haklar alt ölçek puanları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için Pearson korelasyon katsayısına bakılmıştır. Analiz sonuçlarına göre (Tablo 9), haklar ile özgürlükler alt boyut puanları arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0.735$; $p < .01$). Bu bulgulara göre, bireyler haklar konusunda daha bilinçli oldukça, özgürlüklere ilişkin tutumları da olumlu yönde artmaktadır.

Tablo 9

Haklar ve özgürlükler alt boyutlarına ilişkiyi Pearson korelasyon katsayısı

		Özgürlükler
	Pearson Correlation	.735*
Haklar	p	.000
	N	483

** $p < .01$

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık hak ve görevlerine ilişkin görüşlerinin incelendiği bu çalışmada, çocuk hakları ile önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Çocuklar ölçekteki vatandaşlık hakları ile ilgili maddelerin kendileri için önemli olduğunu büyük oranda kabul etmektedirler.

Çalışmaya başlarken cinsiyet değişkeninin hakların algılanmasında etkili bir faktör olmayacağı varsayılmış, ancak bu çalışmada elde edilen bulgular, cinsiyet değişkeninin etkili olduğunu göstermiştir. Kız öğrencilerin ortalama puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olması, haklara ve özgürlüklere karşı daha olumlu tutum içerisinde bulduklarını göstermektedir. Her türlü cinsiyete dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılmaya çalışıldığı günümüzde, geleceğin büyükleri olacak çocukların vatandaşlık haklarına karşı cinsiyet bağlamında farklı düşünceleri önemsenmesi gereken bir konudur. Vatandaşlık hakları ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen başka çalışmalar da vardır. Gunnarsdottir, Sigurdardottir ve Jonsdottir (2001), İzlanda’da yaşayan 8-9 yaş grubundaki çocuklarla gerçekleştirdikleri çalışmada, kız öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Litvanya’da ise 12-14 yaş grubundaki çocuklar üzerinde yapılan çalışmada da kızların çocuk haklarına daha fazla önem verdikleri bulunmuştur (Tereseviciene ve Jonyniene, 2001).

Vatandaşlık haklarına ilişkin öğrenci görüşlerin ikamet edilen yerleşim birimlerine göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Şehirde oturan çocuklarla, kırsal kesimde oturan çocuklar arasında anlamlı farklılıklar bulunduğu, şehirlerde ikamet eden çocukların haklara ve özgürlüklere ilişkin görüşlerinin köy ve kasabada ikamet edenlere göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Köy-şehir arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik farkının yok edilmesinin hedeflendiği ülkemizde, farklı yerleşim birimlerinde ikamet eden çocukların vatandaşlık hakları algılarının farklı olması önemli bir bulgudur. Bu bulguya göre, kırsal alandaki bireylerin bilinçli olmalarının önünde hala bazı engeller olduğu anlaşılmaktadır. Bu engeller arasında fiziki yetersizlikleri ve yüzyıllardır kırsal kesimin ihmalinden kaynaklanan sosyo-kültürel bilgi birikiminin köy-şehir bağlamında farklılaşmasını sayabiliriz. Şehir merkezinde ikamet eden öğrencilerin daha yüksek puanlara sahip olmalarında, ülkemizde yerleşim birimleri arasında gelişmişlik farkının fazla olması etkili olabilir. Bu farklılık ailelerin (dolayısıyla çocukların) kültür ve eğitim düzeylerini de etkilemektedir.

Bu çalışmada ilköğretim öğrencilerinin vatandaşlık haklarına ilişkin görüşlerini etkileyen faktörlerden birisinin de ekonomik kaynaklı olduğu görülmüştür. Ailesin aylık geliri 500 TL’den daha aşağı olan öğrencilerin vatandaşlık haklarına ilişkin puanlarının, ailesinin aylık geliri 500 TL’den daha fazla olan öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Ailelerin maddi durumları iyileştikçe ve hanenin gelir düzeyi arttıkça, öğrencilerin hak ve özgürlük puanlarında da artış kaydedilmiştir. Bu bulgu ülkemizde demokratikleşmenin yerleşmesinde ve vatandaşlık bilincinin artırılmasında ekonomik sebeplerin ne denli önemli olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Çünkü “açlık sınırının altında”

ya da “açlık sınırında” yaşayan bireylerin, hak ve özgürlük kavramlarını içselleştirmelerini beklemek rasyonel bir yaklaşım olmaz.

Hak ve özgürlüklerin gelişmesinde eğitimin önemi herkes tarafından bilinmektedir. Bu çalışmada, vatandaşlık haklarının anlaşılmasında ebeveyn eğitim durumunun da önemli rol oynadığını görülmüştür. Anne - baba eğitim durumu bulgularına göre, ebeveynlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe, öğrencilerin vatandaşlık haklarına yönelik tutumlarında da pozitif yönlü bir artış olduğu belirlenmiştir. Tereseviciene ve Jonyniene'nin (2001) çalışmasında da ebeveyn eğitim durumunun haklara verilen önemle yakında ilişkili olduğu bulunmuştur.

Vatandaşlık haklarına ilişkin öğrenci görüşlerinin alındığı bu çalışma sonucunda, eğitim-öğretim hizmetlerinin daha sağlıklı yürütülebilmesi için şu önerilerde bulunulmuştur:

Türkiye’de hak ve özgürlük kavramlarının bireysel ve kurumsal olarak yerleşebilmesi için, ülkede yerleşim birimleri arasındaki eşitsizlikler kısa zamanda giderilmelidir. Bu çalışmada da görüldüğü gibi, coğrafi eşitsizlik, sadece Türkiye’nin doğusu ile batısı arasındaki yerler arasında gelirin dengesiz dağılması anlamına gelmemektedir. Farklı coğrafi birimler arasındaki ekonomik, eğitimsel ve sosyolojik farklılıkların giderilmesi, bireylerin temel hak ve özgürlüklere karşı olan yaklaşımlarını da etkileyecektir.

KAYNAKÇA

- Akengin, H. (2008). A comparative study on children’s perceptions of the child rights in the Turkish community of Turkey and Northern Cyprus. *Education*, 129, 224-238.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya kitabevi.
- Arblaster, A. (1999). *Demokrasi*. (Çev. Nilüfer Yılmaz). Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için Veri Analizi El Kitabı* (2. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS). (1989). <http://www.unicef.org/crc/> (6 Haziran 2010 tarihinde erişilmiştir).
- Doğan, İ. (2001). *Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ersoy, A.F. (2011). Elementary School Students’ Perceptions Related to Children’s Rights. *Elementary Education Online*, 10 (1), 20-39. <http://ilkogretim-online.org.tr> (26 Ekim 2010 tarihinde erişilmiştir).
- Gewirt, A. (1988). Rights and Duties. Oxford University Press on behalf of the Mind Association. *Mind, New Series*, Vol. 97, No. 387 (Jul., 1988), pp. 441-445. <http://www.jstor.org/stable/2255084> (15 Mayıs 2009 tarihinde erişilmiştir).
- Gunnarsdottir, A., Sigurdardottir, M. ve Jonsdottir, A. (2001). **The Study of the Rights of the Child in Iceland**. *School Psychology International*, 22 (2), 190-204.

- Helwig, C. C. (1995). Adolescents' and young adults' conceptions of civil liberties: Freedom of speech and freedom of religion. *Child Development*, 66, 152 – 166.
- Kepekçi, Y.K. (2008). *İnsan Hakları ve Vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks Yayın Evi
- Kop, Y. ve Tuncer G. (2010). Children's rights perceptions of social studies teachers. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 6 (1), 106-124
- Melton, G. B. (1980). Children's concepts of their rights. *Journal of Clinical Child Psychology*, 186-190.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı (4-5)*. Ankara: MEB Yayınları
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı (6-7)*. Ankara: MEB Yayınları
- Orhunbilge, N. (2000). *Örnekleme Yöntemleri ve Hipotez Testleri*. İstanbul: Avcıol Basım yayın.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlarla Veri Analizi I*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Ruck, M. D., Keating, D. P., Abramovitch, R., ve Koegl, C. J. (1998). Adolescents' and children's knowledge about rights: Some evidence for how young people view rights in their own lives. *Journal of Adolescence*, 21, 275–289.
- Savage, T.V. ve Armstrong, D.G.. (2004). *Effective teaching in elementary social studies*. 5th Ed. U.S., New Jersey: Pearson Prentice Hall
- Sherrod, L. R. (2008). Adolescents' perceptions of rights as reflected in their views of citizenship. *Journal of Social Issues*, 64, 771-790.
- Sunal, C.S. and Haas, M.E. (2007). *Social Studies for the Elementary and Middle Grades: A Constructivist Approach* (3rd edition). USA: Pearson Education Inc.
- Tereseviciene, M. and Jonyniene, Z. (2001). Students' Perceptions of Their Rights in Lithuania. *School Psychology International*, 22 (2), 152-173
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK). (2009). Adrese Dayalı Nüfus Sayım Sonuçları. <http://www.tuik.gov.tr> (27 Aralık 2010 tarihinde erişilmiştir).

EK: Ölçme aracı

Değerli Öğrenciler

Bu çalışma ile geleceğin büyükleri olan siz sevgili çocukların görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur. Size göre bir vatandaş olarak haklarınız nelerdir? Çalışmadaki bilgiler sadece bilimsel amaçlı kullanılacak olup, kimlik bilgileriniz istenmemektedir. Anketi içtenlikle cevaplamanız çok önemlidir. Zaman ayırarak bilime katkıda bulunduğunuz için şimdiden teşekkür ederim.

Yrd. Doç. Dr. Adem ÖCAL

Cinsiyet Kız Erkek
Yaşadığınız Yer Köy Kasaba Şehir
Sınıfınız 6 7

Ailenizin aylık toplam geliri yaklaşık ne kadardır?
500 TL'den az () 500 – 1000 TL () 1000 – 2000 TL () 2000 TL den fazla ()

	Babanızın eğitim durumu	Annenizin eğitim durumu
Okur-Yazar Değil	()	()
Okur-Yazar	()	()
İlkokul - İlköğretim	()	()
Lise ve Dengi	()	()
Yüksekokul / Fakülte	()	()
Y.Lisans / Doktora	()	()

Aşağıdaki ifadelerin bir vatandaşlık hakkı olarak sizin için önemini ilgili sütunu "X" ile işaretleyerek belirtiniz.	Hiçbir zaman hak değil	Hak değil	Bazen hak	Haktır	Her zaman haklıdır
1. Konuşma özgürlüğü					
2. İnanç (din) özgürlüğü					
3. Kişisel gizlilik (özel hayata saygı)					
4. Bir gruba (klüp, vs) katılmak					
5. Oy Kullanma					
6. Bir olay hakkında fikir belirtmek için gösteri yapma					
7. Herhangi bir işte çalışma					
8. Eğitim-öğrenim hizmeti alma					
9. Sağlık ve bakım hizmetleri alma					
10. Bir ev (konut) sahibi olma					
11. Devletten sosyal yardım (yiyecek, giyecek, para) alma					
12. Yaşam (hayat)					
13. Bir konu hakkındaki düşüncesini ifade etme					
14. Bilim ve sanat faaliyetlerinde bulunma					
15. Gazete, dergi, vs. çıkarma					
16. Seyahat özgürlüğü					
17. Dilekçe verme					
18. Bilgi edinme					